

УДК003.349(497.16)(093.2)Кушевић

**Ћирилички документ из
породичне колекције Кушевић**

Горан КОМАР

БКА

**ЗБОРНИК РАДОВА
ИЗ НАУКЕ, КУЛТУРЕ И УМЈЕТНОСТИ**

*A COLLECTION OF WORKS IN SCIENCE,
CULTURE AND ART*

Ћирилички документ из породичне колекције Кушевић

Горан КОМАР

Господин Богдан Кушевић архитекта настањен на Прчању, уступио ми је одличне фотографије архивских докумената XVIII вијека који припадају породичној колекцији Радић-Кушевић. Колекција обухвата више десетина одлично очуваних докумената исписаних на хартији, међу којима је већина на италијанском језику, а одређен број на српском, ћирилицом. Колекција је по садржају веома хетерогена и стиче се утисак да је формирана по критеријуму помињања чланова рода Кушевића у документима из периода млетачке управе у Херцег Новом (1687–1797). Нема трагова претходног повезивања листова.

Род Кушевића је познат по кујунџијској – златарској дјелатности коју су обављали веома успјешно. Израђивали су протоколарни црквени мобилијар за цркве у Боки и околини. До данас, пружен је један стручни рад о Кушевићима из пера др Ђурђице Петровић на страницама научног часописа „Бока“¹. Ђорђе Радић-Кушевић помиње се као главар Топле и златар.

¹ Ђурђица Петровић, *Херцегновски златари у XVIII веку*, Бока 15–16, Херцег Нови 1984.

Чланови рода на измаку XVIII вијека одселили су у Славонију и тамо се задржали читави један вијек. Дјед господина Богдана, Чедомиљ Чедо Кушевић, вратио се у Херцег Нови 1930. године и радио као фотограф. Чедо је заслужан за илустрације у више десетина књига.

Из ове колекције одабран је један ћирилички документ због значаја који има за историју Светоуспенског манастира Савина и унеколико за историју православне митрополије Далматинско-бокочоторске у доба када се на челу манастира и саборне цркве Св. Вазнесења Христовог на Топлој налазио архимандрит Стефан (Љубибратић) будући митрополит (устоличен на Сретење 1719. године). Још један разлог за објављивање документа лежи у чињеници да је архива митрополије Љубибратића која је показала високу активност, а чије се подручје јурисдикције простирало до манастира у Далмацији, изгубљена. Сваки документ који освијетљава њен историјски корак је значајан.

Документ који овдје доносим представља уобичајени уговор о позајмици новца између житеља Топле Лаза Самарџића и проигумана манастира Савина Симеона. Наводе се у њему услови, а зајмодавац се изјавама Лаза Самарџића обезбјеђује за случај да Лазо буде спријечен у враћању новца. Како је то уобичајено, предвиђа се преузимање непокретних добара зајмопримца.

Значајне личности које се помињу у документу су хаџи Стефан у коме препознајем архимандрита Стефана (Љубибратића) синовца митрополита Саватија, који је извјесно вријеме провео на путовању у Свету земљу са митрополитом, а вратио се 1705. године. Тако је стекао звање хаџије. Он је касније ступио на дужност митрополита Далмације и Боке². Затим, проигуман Симеон, који једва да се помиње у научној литератури, а припадао је вишим достојанственицима Српске православне цркве у Боки. Будући да се касније, приликом реализације уговора (1720), као представник манастира појављује „калуђер Арсеније“, биће да је

2 Никодим Милаш, *Православна Далмација*, изд. Сфаирос, Београд, 1989, 353–357; Maksim Zloković, *Mletačka uprava i Herceg Novot*, Вока 3, Herceg Novi, 1971, 9; Дејан Медаковић, *Манастир Савина, Велика црква, ризница, рукописи*, Београд 1978, 17, 30; Горан Комар, *Прилози биографији високопреосвећеног митрополита Стефана Љубибратића*, Зборник Матице српске за историју 79–80 (2009) 112–120.

из неког разлога престала дужност игумана Симеона. Могуће да се и упокојио. Подсетио бих на личност „требињског“ игумана који се 20. октобра 1701. потписао као игуман Светоуспенског требињског манастира Симеон. Он је са братијом упутио молбу коју је херцеговачки митрополит Нектарије (Зотовић) понио у Русију. Митрополит Нектарије одлазио је у Русију и 1709. године. У молби се казује: „...ВОСПОМЕНЪТИ СЕРВСКНЕ ЗЕМЛИ ЦРСКНЕ СВЪТЪЕ ИС ВЪЩЕННЪЕ ОБИТЕЛИ МИСТР ЗОВОМО ТРЕБИННЯ ЕЖЕ ЕСТЪ ХРАМЪ ХСПЕННИА ПРЕСКВЪТЪЯ БЦЪІ...“³ У томе часу манастир Требиње је лежао у рушевинама, а старјешине манастира Савина су се уобичајено још задуго потписивали као архимандрити требињског манастира. Д. Медаковић који коментарише извјесну савинску окружницу казујући о могућности да се она односи на обнову требињског манастира (Тврдоша), скреће пажњу и на натпис на царским дверима мале савинске цркве из 1703. године у коме се помиње разарање велике цркве требињске. На крају натписа помиње се јеромонах Симеон, док се на почетку јавља име требињског проигумана Георгија⁴. Калуђер Арсеније (Милутинов) је веома активни и заслужни савински игуман који се упокојио 1754. године, а који је цркву у Боки и Далмацији задужио упорним настојањем за повраћајем правилне митрополитске катедре у овим крајевима⁵. Коначно, веома је значајна личност из реда лаика, писар овог уговора Симо Милутинов из рода сливничко-топаљских Магазиновића. Као синовац веома успјешног трговца Сладоја који је као учесник у Морејском рату стекао знатан иметак, он се такође успјешно бавио трговином, постао прокуратором код подизања саборне цркве на Топлој и првим трибуларним капетаном Топалске комунитаци. Током 1742, својеручно је исписао опсежни тестамент који га ставља у ред највећих ктитора Српске православне цркве у Боки, а свакако у Херцег Новом⁶.

3 Прота Ст. М. Димитријевић, *Грађа за српску историју из руских архива и библиотека*, Српска Краљевска Академија, Споменик 53, други разред 45, Сарајево 1922, 48–50.

4 Дејан Медаковић, *Манастир...*, 15.

5 Горан Комар, *Савински игуман Арсеније (Милутинов) 1684–1754. Прилози животопису*, Херцег Нови 2010.

6 Горан Комар, *Капетан Симо Милутинов*, Трибунија 12, Музеј Херцеговине, Требиње 2009, 209–231; Горан Комар, *Ћириличне опоруге бокешког, требињског и дубровачког краја 1392–1834*, Херцег Нови 2016, 50–78.

ТОПЛА, 30. април 1717.

Уговор између Лаза Самарџића и проигумана манастира Савина оца Симеона. Помиње се и будући митрополит хаџи Стефан (Руђић-Љубибратић) који је изгубио препис уговора.

Слава ЃѸ. ЂѸ. 30 априла 1717 по срѣбском Ѹ новомѸ
 ѡчитѸемѸ с ѡвиемѸ истинитиемѸ писмомѸ на лазо млиннѸковѸ
 рѣчени самарџиѸ с топле ѡздаалъ подписани како ѸзехѸ и ю мое
 рѸке прими ѡдъ гѸа проигѸмана симеѡна перовиѸа требинѸа ѸзехѸ
 Ѹ цеккина Ѹ цекниниѸа рѸшпитне добра злата ѡд миере ѸетѸрдесетѸ
 рекохѸ Но 40 кое ѸзехѸ да мѸ сѸ сигѸре на краѡи да не ризика
 никада рѣчени проигѸманѸ и колико би Ѹ мене постојале да мѸ на не
 платиѸ добитѸ како се пра(к)тника ѡдъ сѸха и костѸма Ѹ ѡво мнесто
 и ѡще сѸвише нимаѸ (м)Ѹ платити на не за еѸнѸ годинѸ фандѸ Ѹо
 сѸ Ѹ мене стале исте Ѹетрес цеккина. и боже сачѸван испрнека самѸртѸ
 сигѸраемѸ га и ѡблегаемѸ мон виноградѸ кон самѸ насадиѸ на
 мое спенце више кѸѸе живѸковѸиѸа кон конфина ѡдъ живковѸиѸа
 кѸле петѸко прасиѸа и ѡдъ манстрала петко прасиѸа ѡдъ горне
 стране ѡдъ бѸре пѸтѸ комѸнски ѡдъ леванта миладинѸ езеровиѸѸ
 и боже сачѸван ако мѸ не би дегдисало исто мнесто да се море иѡще
 наплатити на мене стабилниѸа на дрѸго мнесто и ѡще за болѸ
 сигѸрта ѡставлам (м)Ѹ Ѹ закладѸ рѣченомѸ проигѸманѸ симеѡнѸ
 еданѸ мачѸ стари на немѸ дагма како ластовиѸа ѡд кѸѸе и ѡще
 злата кована Ѹ синѸирѸиѸѸ и Ѹ прстениѸа драма седамѸнаес инѸирка
 и ѡблегавам(Ѹ м)Ѹ се лиѸпо платити и вратити на неговѸ волѸ
 безѸ ни еѸне ѡпофѸиѸиѸни ни правѸде ни а ни моѸа ѸѸа ни моѸа
 жена да нема бити сѸпротива догѸ би се лиѸпо наплатиѸ ако бог
 да или ми рѸкомѸ или боже сачѸван на моѸа добра и стабиле тако се
 ѡблегаемѸ и потѸврѸемѸ монѡмѸ рѸкомѸ и деѸараемѸ Ѹ ѡво исто
 писмо и ѡчитѸе како е бнѡ ѸчиненѸ дрѸги скритѸ ѡваки неколиѸа
 дни прѸе ли послѸе не знаѡѸи кога мнесеѸа и тако е среѸа хоѸела да
 га е изгѸбиѸ гѸѸѸ хаѸи стефанѸ бѸдѸѸи бнѡ Ѹ неѸа зато ако би се
 послѸе нашаѸ Ѹ кое доба кон мон скритѸ али кое писмо ѡд ѡвоѸа
 разлога или Ѹ проигѸм(а)на илиѸи Ѹ кога дрѸгоѸа ѡд манастира
 алиѸи ѡд (д)рѸге стране да нне валатѸ ни Ѹ Ѹо него се анѸлае и да
 нне добарѸ него да се раздере и да нне дрѸги валатѸ само ѡви кон
 сада ѸинниѸо или би се нашаѸо прѸе или послѸе док се не плати и поѸо

се плати тако се дејареа овви слѸжи а дрѸги нне и биће подписансѸ
ово рѸкомѸ истога лаза сѸ два сведока и за боле виероване Ѹчини
ово писмо ја сиѸо милиѸтиновѸ из Ѹста реченога лаза

на лазо милинковиѸ потврѸѸем горне писмо речени самарѸиѸ како
говорн горне писмо

на антон никифневиѸ би сведок овомѸ писмѸ

на славѸи сиѸловиѸ несаѸѸ сведокѸ овоме писмѸ како више пише.
с(лава). г(осподѸ). б(огѸ) 21 аюла месеца по србскомѸ 1720 на
вароши

доѸе иово синѸ лавѸѸ с калѸѸерѸмѸ арсениѸмѸ са савине и донеше
закладе ѸѸе именовате Ѹ овомѸ скритѸ и зваше мансторе Ѹда(б)
р(а)те кѸѸинѸне манстора стојана кошевиѸи и манстора илюи телебака
и стиѸаше како боле могоше како е кое злато поѸо е Ѹ млециѸѸѸ
како се види Ѹвди доле исти иово лавѸѸѸ синѸ и негова мати јана
жена покоинога лаза више контенти да се продадѸ речени закладн
по цненѸ како е стиѸато ѸдѸ манстора и речени калѸѸерѸ арсениѸ би
контенатѸ приѸити за конатѸ гѸа проиѸѸм(а)на сиѸесѸна перовиѸа
бѸдѸѸи исти проиѸѸм(а)нѸ ѸставиѸ истоѸмѸ арсениѸи Ѹви скритѸ и
закладе прво едне брнѸце Ѹ злата млетачѸкога и два прстена Ѹд истога
злата и змиѸерише на карате Ѹ злата мѸера карата сто и тридесетѸ и
три и ѸдѸвише таре Ѹ перстенѸ камн и воска батѸше карате Ѹетири
Ѹста нето 129 карата стиѸато по тридесетѸ и три солда Ѹве монѸде
коренте бива лиѸара далматинѸскне ~ ~ ~ ~ Z 212:1

едни тондини ситѸни злата синнигалѸскога потежѸ карата шесетѸ
и шесѸ бате на конатѸ каратѸ Ѹстае карата 65 стиѸата карата по
лиѸрѸ и сеѸамѸ солда монѸде коренте Ѹве то е лиѸара Z 87:1

еданѸ прстенѸ Ѹ злата синнигалѸскога с каѸенем зелениѸмѸ Ѹ немѸ
каратѸ Z 331.

Препис савременим српским језиком:

Слава Господу Богу 30. априла 1717. по српском у Новому.

Очитујем с овим истинитим писмом ја Лазо Милинков
речени СамарѸиѸ с Топле оздо потписани како узех и у моје
руке примих од господина проиѸгумана Симеона ПеровиѸа
ТребиѸца узех цекина рушпитије добра злата од мјере Ѹетрдесет,
рекох No 40, које узех да му су сигурне. На крају да не ризикује

никада речени проигуман и колико би у мене постојале, да му на ње (њих!) платим добит како се практикује од суха и костума у ово мјесто. И још, сувише, имам му платити на ње (њих) за једну годину фајду што су у мене стајале исте четрдесет цекина. И Боже сачувај испријека смрти, осигуравам га и облегавам мој виноград који сам насадио на моје спенце више куће Живковића који конфина од Живковића куле Петко Прасица и од маестрала Петко Прасица. Од горње стране, од буре пут комунски. Од леванта Миладин Језеровић. Боже сачувај, ако му не би дегдисало исто мјесто, да се може још наплатити на мојим стабилима. И још за бољу сигурност остављам му у закладу реченоме проигуману Симеону један мач стари да њему дагма како ластовица од куће. И још злата кована у синцирићу и у прстенима драма седамнаест инцирка. И облегавам му се лијепо платити и вратити на његову вољу без иједне опозиције ни правде, ни ја ни моја дјеца, ни моја жена да нема бити противна док би се лијепо наплатио. Ако Бог да или ми руком или Боже сачувај на моја добра и стабиле, тако се облегавам и потврђујем мојом руком и дићаривам у ово исто писмо. И очитује(м) како је био учињен други скрит овакав неколико дана прије (и)ли послје не знајући кога мјесеца. И тако је срећа хтјела да га је изгубио господин хаџи Стефан, будући био у њега. Зато, ако би се послје нашао у које доба који мој скрит, или које писмо од овога разлога у проигумана или кога другог од манастира, алити од друге стране, да није ваљан ни у што него се анулава и да није добар него да се раздере. И да није други ваљан, само ови који сада чинимо или би се нашао прије или послје док се не плати. И пошто се плати тако се дићареа ови служи, а други није. И биће потписано ово руком истог Лаза са два свједока. И за боље вјеровање учини ово писмо ја Симо Милутинов из уста реченога Лаза.

Ја Лазо Милинковић потврђујем горње писмо како речени Самарџић како говори горње писмо.

Ја Антон Никићијевић би свједок овом писму.

Ја Славуј Симовић би свједок овом писму како више пише.

Слава Господу Богу 21. јула мјесеца по србском 1720. на вароши.

Дође Јово син Лазов с калуђером Арсенијом са Савине

и донијеше закладе овдје именоване у овоме скриту и зваше мајсторе одабране кујунџије: мајстора Стојана Кошевију и мајстора Илију Телебака и стимаше како боље моглоше како је које злато; пошто је у Млецима како се види овдје доље. Исти Јово Лазов и његова мати Јана жена покојног Лаза бише сагласни да се продају речени заклади по цијени како је стимато од мајстора. И речени калуђер Арсеније би сагласан примити за конат господина проигумана Симеона Перовића, будући исти проигуман оставио истом Арсенију овај скрит и закладе. Прво: једне брњице од злата млетачкога и два прстена од истог злата измјерише на карате од злата мјера карата сто и тридесет и одбише таре у прстену ками и воска; батише карате четири. Оста него 129 карата стимано по тридесет и три солда ове мониде коренте, бива либара далматинских - - - - Z 212:1.

Једни тондини ситни злата синигалскога потезу карата шесет и шест; бате на конач карату, остаје карата 65 стимата карата по либру и седам солада мониде коренте ове, то је либара Z 87:1.

Један прстен од злата синигалскога с камењем зеленијем, у њему карат Z 331.

